

Tordán túli messziségek felé

Aranyhíd. Tanulmányok Keszeg Vilmos tiszteletére. Szerkesztette Jakab Albert Zsolt és Vajda András. Kriza János Néprajzi Társaság, Kvár, 2017. 1087 old.

Tordán innen s túlról is messzire vivő utak honolnak. Bejárásuk, de még átlátásuk is jelenlétet, kutatást, megértést, türelmet igényel. Mégpedig kintartó és végtelen mértékben. Mindeközben jelen van a szerencse, hogy van a lépték. Az átányi „arányok és mértékek” értelmében is a hagyománykötöttség, a házépítés, a karámkészítés, a pityókafőzelék s a könyvkiadás tájkán is, a migrációk, kommunikációk, szokások, normák, betűvetés vagy emlékezés terén ugyancsak. Azután még derűsebb szerencse, hogy vannak a léptéken túli lelemények is. De még ezeken túl is van valami, amit hívnak barátság, tiszteletnek, respektusnak, becsnek, hírnévnek, sok egyébnek is. Majd ezeken túl s kívül is van még, ami valóság: a kötet, melyet *Aranyhíd* címmel Keszeg Vilmos tiszteletére állítottak össze a 60. születésnapjára. Az arányokhoz annyit, hogy körülbelül a Hegel- vagy Dosztojevszkij-életmű ekkora, a léptékhez meg a jelenkor szövegfogyasztóinak blogszintű kommunikációhoz szokott szeméi számára az oldal-szám, mely nem elírás, nem hibás, hanem maga a mérték: 1087 oldal.

A recenzensnek ezek után – kellő arányérzékkel – talán kényelmesen hátradőlve elegendő annyit közölnie: szakmai kötet, hívek, tanítványok, barátok, pályatársak, tisztelők, követők írásai, összesen (ha jól számoltam) hatvannyolc szöveg. Összeállította Jakab Albert Zsolt, szerkesztette Jakab Albert Zsolt és Vajda András. Kiadta a BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Intézet az Erdélyi Múzeum Egyesülettel és a Kriza János Néprajzi Társasággal kooperációban, megjelent Kolozsváron, 2017-ben. Címe: *Aranyhíd*, s elérhető a Kriza szövegtár oldalán: http://kjnt.ro/szovegtar/kotet/2017_JakabAZs-VajdaA_szerk_Aranyhíd – így hát bárki számára megközelíthető, egészében és tanulmányonként is letölthető, vagyis

hát tessék, mindenki válogathat érdeklődése, türelme, szakterülete szerint. Hozzáfűznivaló a személyes gratuláció.

Ennyit az arányokról és léptékekről. Szerencsére kevesen volnának, akik komolyan vennék, hogy ekkora kötetet és ekkora tisztelgő vállalást egy szelíd kis ismertetőben vállalni lehet, érdemi minősítésekkel, szakmai vagy szemléleti kritikával, kontrasztok keresésével, ellenpontok felmutatásával vagy józan ítélőkedvvel, névsorolvasással és témavázlatokkal. A legtöbb, mi esélyes lehet: a pusztá hí, az örömteli gesztus megerősítése, esetleg az irigység a kimaradt szerzők felől nézve (ami jószerevé a Festschriftek mindenkori történetének része, de ez megint nem recenzió tárgya). Viszont a mértékekről még annyit: öt-hat üdv-kötet szerkesztése nyomán tudom s látom, ennyi szöveg, mely négy-hatszorosra a megszokott tisztelgő opuszoknak, nem jön össze üdvözlő puszik és pacsik oldalaiból, s nem is elég hozzá hatvanévesnek lenni, ha nincs mögötte a valódi tisztelgő elfogadás, a szeretet, a megértő és kedvelő tartalom. Ezen túl pedig érdemes jelezni az összeállítók gondosságát: leírhatatlan munka ennyi szöveg kezelése, korrektúrája, értékelése, besorolása, feldolgozása stb. Ez nem egyszerűen szakmai és kiadói feladat, hanem nyílt és őszinte barátság, elkötelezettség, összetartozás éppúgy, mégpedig kivételes.

Az aránytalanságok követésében megtettem a magamét. Talán a kötetről is szólni lehetne. De mit is? Az „ünnepi ajándék”, mellyel meglepik, „Keszeg Vilmost, a tudóst, a tanárt, a kollégát és barátot köszöntik tisztelői, pályatársai, tanítványai, mindazok, akik elismerik és becsülik munkásságát”, nem valamiféle írásválogatás. Képtelen vállalás lenne bármit is kiemelni belőle (nemcsak méltánytalan a Többiekkel szemben, de csúfosan tükrözi is a

A. Gergely András (1952) – politológus, kulturális antropológus, az ELTE TÁTK és a PTE DTI oktatója, szerkesztő, a Magyar Kulturális Antropológiai Társaság volt elnöke, Budapest, andrasgergelya@gmail.com

válogató saját szempontját!), mégis kell valamely mértékletes részletezés ide. A szerkesztők hátoldali szövege ugyan leplezetlenül utal arra, hogy az Aranyhíd maga lenne itt a tordai fahíd, mely az Aranyos két partját összekötő funkcióján túl az életutakat, életvilágokat, tájakat, népeket is összekötötte, Tordához kapcsolta, és emlékezete is ekként maradt meg „a tovairamló idő fölött” átvéve, ahogy a hely és a generációk öröksége is ekként tekint rá. Ezt a hasonlatot a tordai Keszeg Vilmoshoz kapcsolni nemcsak szépecske megoldás, de igaz és őszinte is. Ahogyan felhangoló írásában Péntek János jellemzi Keszeget, a tartózkodó, szerény, álságosságoktól mentes jovialitásával és életútjának kutatói tárgykörével, az kényelmesen helyettesít minden további interpretációt, egyben a kötetekre is visszautal: a híd nemcsak a Tordára vezető utak járható építménye, de a tordaiak is a hídhöz rendelt utak szereplőivé, résztvevő kortársakká tévő, kapcsolatokat őrző és építő, generációk közötti világokat megnyitó allegorikus szerkezet is, melynek Keszeg életútjában és életművében is a generációk kapcsolatait, emlékezetét, szintézisét megfelelő kutató és oktató ad értelmező közeget pályája kiadós közlésjegyzékével (melynek összeállítását Jakab Albert Zsolt műveként „csekély” harminc oldalt tesz ki, 632 művet felsorolva!). Ez a gondolati ív és tényleges alkotói, kutatói, oktatói létforma ugyancsak híd ama világok felé, melyeknek tematikus lajstromát a kötet magába foglalja, körvonalak szerint mintegy 168 kulcsszó köré gyűjtve a dolgozatok tartalmi felhőjét.

Arányok és apró lépések ezek, melyek látszólag csak késleltetik a nagyítóval lapozgatást. Ám látni való, hogy a végtelen bőség idült zavara nem csupán a recenzensre jellemző, hanem magát a kötetet is körül lengi. Nemigen irigyelhető a szerkesztők mestersége, mikor ezt a bőséget kellett „fejezetekbe”, nagyobb egységekbe tagolni, ebből hét is található a könyvben, a legnagyobb több mint kétszáz oldal, a kisebbek is százon fölül, százötven táján vannak. (Ennyi betű nincs is!) Ami dominánsnak hat, az a *HOGYAN LEHET KUTATNI ÉS LEÍRNI A TÁRSADALMAT* blokk (115–337. oldal), az *EGY HIR ADÁS A' KÉSO' MARADÉKHOZ* (339–516.) meg az *ALFABETIZÁCIÓ*,

ÍRÁSSZOKÁSOK, POPULÁRIS ÍRÁSBELISÉG (683–828.), melyek áttételesen ugyan, mégis a jellegadó kutatási témaköreit jelzik Keszegnek, nem mintha *A FOLKLÓR HATÁRÁN* (829–951.) vagy az *EMBEREK, ÉLETPÁLYÁK, ÉLETTÖRTÉNETEK* (517–682.) ne lenne Keszeg Vilmos számára éppoly kihívóan fontos tárgykör. A kezdő és záró fejezetek (*HIEDELMEK, NARRATÍVUMOK, STRATÉGIÁK* 49–113. és *NÉPI SZÖVEGEK, KONTEXTUSOK* 953–1060.) mintha az oda jutó 5-7 tanulmánnyal a szakrális néprajz kisebb részterületei felé vezetnének érdeklődési utakat, de ez sem minősítés próbálna lenni, hisz a legelesebb kutatók sora ül itt is. Továbbá mintegy jelezni sem érdemes, hogy a fejezetek nem elsősorban tematikus klasszifikációt tükröznek, inkább csak „térvonalakot” a Tordán túli világok felé, s mind korosztályi, mind kutatói habitus vagy módszertan terén jócskán el is tér(het)nek egymástól.

Próbálnám Keszeg Vilmos szemével „olvasni” a dolgozatok blokkjait, sorát, tartalmát, kivonatait (mindegyikhez román és angol rezümé is dukál). Csak felsorolás lehet itt is feladatomban, mert néprajzpedagógiától hiedelemvilágig, példás elődöktől népi gombászatig, erdélyi irodalomtól pszichohistóriáig, karácsonyi énektől sámándobig és exorcizmusig minden (is) található, ráadásul éppen a téri kiterjedések Dél-Olaszországtól Izlandig, Szilágybagostól Vasjuganig, New Yorktól Magyarverőmonostorig, Pacsértől *Lódzig* vagy Vietnamtól Zaboláig rajzolhatók meg, a történeti időbeliség meg rá sem fér erre a lapra. Kicsit távolságtartó szemüvegen át a néprajztudomány klasszikus tanaitól a legutolsó médiajelenségek elemzéséig, a pletykától az örökségésítésig, a bevándorlástól vagy az arab nőktől az esztenatársaságokig és kísértettörténetig, sagától a kitalált hagyományig évekre való olvasmány kínálkozik itt – de a hangsúlyokat ott érzem, ahol a Keszeg Vilmost is foglalkoztató tárgykörök voltak. Egyszóval nem tisztán arról van szó, hogy a tisztelgő kötetbe mindenki „lead” egy sajtócédulát egy puszival vagy kezezéssel, hanem mívesen megmunkált szakmai műveket állítottak elő a Szerzők. Különösen megtisztelő lehet az idősebb tudósnemzedék „üzeneteinek”, a méltó pályatársak és kollégák, a

külföldi kutatók és partnerek egyedi hozzájárulása a teljességhez, avagy hát mindahhoz az innovációhoz, új szemléletmódhoz, frissüléshez, fogalomtágításhoz és jelentésgazdagodáshoz, amelyre jó esetben egy ilyen kötet való is, képes is.

Mint a legtöbb könyv, s az ilyen különösen becses ebből a szempontból: valódi mércéje az olvasat. A személyes is, a szakmai is, az oktatási és kutatási is, nem utolsósorban az utókor respektusa. Úgy vélem, Keszeg Vilmos e téren nem fog csalódni: a hivatkozások százai övezik majd a nevét hordozó Festschriftet. De mert már az elején túlbeszéltem azt, mennyire lehetetlen ekkora terjedelmű könyvről rövid kis beszámolót adni, itt most abba is hagyom. Az olvasatok „összegzése” helyén is csupán azért merészelttem saját aspektust szerepeltetni, mert maga Keszeg írja a Tordai hídról formált Kortársesszéjében (*Allegória a hídról, a fáról és a vasról*) a mentegetődző sort: „a tudósító kénytelen személyességet vállalni”, s ehhez kapcsolja a megemlékező versek, fohászok, ünnepélyes beszédmodok, „fegyelmezett keretek” közötti gondolatok fontosságát, a

rítusokba, mítoszba, emlékezésformákba átsugárzó metaforikus hatások örökségesülésének folyamatát. A személyességgel részint nemcsak a magam tisztelgését kapcsolom össze a tisztelgő kötet írásaival, de jelzem azt is, amit Péntek János a szakmai portréjával, Tánczos Vilmos a kutatói habitus felépítésének pedagógiájával, Lajos Veronika az etnográfiai szövegkritikai újragondolásával, Laurent Sébastien Fournier a kulturális értékek patrimonializációjával, Fejős Zoltán a városhelyek kommunikatív emlékezetbe illesztésével, Jakab Albert Zolt a lokális emlékezés-kultúra szerkezetével jellemez a kötet írásai között. A kulcsfogalom, a kénytelen személyesség tudósító szándéka mellett is, Keszeg alfabetizációs fő témája és a Homo Narrans fogalomkörébe eső jelentéstér. Ezt a jelentést pedig már nemcsak az etnológiai terpmunka, hanem immár az *Aranyhíd* tudástömege is gyarapítja, gazdagon megmutatva, hogy Tordán túl is miként vezetnek a tudomány útjai a megértés messzi tájai felé.

A. Gergely András

Utolsó vallomás egy kutatói pálya önkorrekcióiról

Nagy Olga: Önkorrekcióm története. Válogatott esszék, tanulmányok. Szerkesztette Keszeg Vilmos. Exit Kiadó, Kvár, 2020. 375. old.

Nagy Olga legújabb – és sajnos vélhetően utolsó – esszé és egyben vallomásos kötetét tarthatjuk a kezünkben, mely egy kutatói életpálya önkorrekciókkal teli szenvedélyes útját és állomásait tárja elénk. A kötetbe sorolt 29 tanulmány egy több mint 100 tanulmányból való válogatás, melyek különböző hazai és anyaországi folyóiratokban jelentek meg. A válogatás a tanulmányok felsorakoztatásával és egységekbe szervezésével azt a folyamatot kívánja bemutatni, ahogyan formálódott, tágult a 2006-ban elhunyt neves erdélyi mesekutató kutatói szemlélete, és a sok önkorrekció révén végül hogyan jutott el egyfajta szintézisteremtéshez.

A jelen kötet megjelenését a Noran Könyvesház által 2010-ben kiadott *Vallomások* című kötet megjelenése óta várjuk, melyben azt olvashattuk, hogy ez a posztumusz könyv még kiadásra vár. Ugyancsak 2010-ben az Erdélyi Toll folyóirat második számában *Önkorrekcióm története* címmel már megjelent egy töredék a kéziratból, de a kézirat teljes közreadása mostanig váratott magára. A szerkesztés megtisztelő feladata Keszeg Vilmosnak jutott, akinek Nagy Olga 2004-ben adta át kéziratának egyik gépelt példányát más kiadatlan kéziratokkal együtt. Eddigi szakmai együttműködésüknek eredményeként több Nagy

Luka Éva (1989) – doktorandus, BBTE, Hungarológiai Doktori Iskola, Magyar Néprajz és Antropológia Intézet, Kolozsvár, Levike@yahoo.com